

Eğirdir Bölgesi Kermes Meşesi (*Quercus coccifera* L.) Çalılıklarında Sürgün Seyreltmesinin Çap ve Boy Gelişimi Üzerine Etkisi

Proje Numarası:

19.2901/2019-2025

Proje Yürütücüsü:

Dr. Ali Cem AYDIN

Araştırmacı (1ar) :

Prof. Dr. Ali KAVGACI,

Zafer MAVİ,

Alper Ahmet ÖZBEY

Projenin Amacı:

Ağaç formuna ulaşabilme yeteneğine sahip olan kermes meşesine ait çalılıklarda yapılan seyreltme ve seyreltmeyle birlikte sürgün kontrolü işleminin çap ve boy gelişimine etkisini belirlemek

Konu, Kapsam ve Gerekçe:

Kermes meşesi (*Quercus coccifera* L.) ülkemizin her dem yeşil meşelerinden biri olup, adını ortaçağda kabuklarına arız olan ve dişileri toplanarak bir çeşit boya elde edilen Cerme ilicis böceğinden almaktadır (Kasaplıgil'e atfen Alptekin (ed.) 2017). Tür, Suriye ve İsrail hattında yayılış yaptığı belirtilen *Q. caliprinos*'a oldukça benzerlik göstermektedir. Ancak bu iki türün aynı tür mü yoksa aynı türün alt türleri mi olduğu hususu halen tartışılmaktadır (Trinajstic, 2010). Öte yandan Güner (ed. 2012)'de *Q. calliprinos*'u , *Q. coccifera*'nın sinonimi olarak kabul edilmiştir.

Kermes meşesi ülkemizin en geniş yayılışlı meşe türlerinden biridir. Genel yayılışı Ege ve Akdeniz Bölgeleri olmakla birlikte Karadeniz Bölgesinde de izole yayılışları bulunmaktadır. Akdeniz ve Ege

bölgelerinde iç kısımlara kadar ilerlemenin yanında yükselti itibariyle deniz seviyesinden 1500 m yüksekliklere kadar çıkabilmektedir (Yaltırık, 1984; Öztürk, 2013).

Çoğunlukla çalı formunda bir vejetasyon yapısı meydana getirmekle birlikte Akdeniz ikliminin karakteristik vejetasyon formasyonu olan sert yapraklı ormanların en tipik üyelerinden birisidir (Akman, 1995; Mayer ve Aksoy, 1998). Kimi bölgelerde saf meşcereler de oluşturmakta olup, Denizli ili Çameli bölgesindeki Gen Koruma Ormanı bunların en iyi örneklerinden biridir.

Kermes meşesinin egemen olduğu ormanlar genel olarak boşluklu kapalı ve kuruluşu bozuk yapıdadırlar. Aynı şekilde kermes meşesi çalılıkları da buldukları bölgelerdeki yoğun otlatma ve insan baskısının sonucunda doğal kuruluşlarından uzaklaşmışlardır. Türün ağaç formuna sahip olabilmesi bugün var olan kermes meşesi çalılıklarının da sert yapraklı ormanların bozulması sonucunda meydana gelmiş olabileceği şeklindeki bir duruma da (en azından bir bölümünün) işaret etmektedir. Son yıllara kadar kermes meşesinin de içinde bulunduğu sert yapraklı orman ve çalılıklar amenajman planlarında "Diğer Yapraklı" sahalar olarak isimlendirilmekteyken, yeni hazırlanan planlarda "Mak" rumuzuyla kodlanmakta ve üretime konu edilmektedirler.

Binlerce yıldır düzensiz otlatma baskısı ve insan müdahalesine maruz kalmış olan kermes meşelikleri, ormancılık çalışmaları açısından da ihmal edilmiş sahalardır ve çoğunlukla tür değişimiyle ağaçlandırmaya konu edilmişlerdir. Ancak son yıllarda ekosistem – biyolojik çeşitlilik temelli ve çok fonksiyonlu planlama kapsamında bu alanlar da önem kazanmıştır. Çünkü bu alanlar gerek ekolojik gerekse biyolojik ve yapısal çeşitlilik açısından oldukça zengin alanlardır ve bu zenginlik itibariyle çok değişik fonksiyonları yerine getirmektedir (Kavgacı, 2017).

Bu fonksiyonlardan biri odun üretimi olabileceği gibi (odun kömürü vb.) yüksek yem değeri nedeniyle bu sahaların kontrollü bir şekilde otlatmaya açılması da olabilecektir. Aynı şekilde yapılacak bakım çalışmalarıyla bu sahaların yeniden orman formasyonu yapısına ulaştırılması ve bir anlamda sürgün korusu elde etmek ortaya konabilecek yaklaşımlar arasındadır. Nitekim son yıllarda Orman Genel Müdürlüğü çalışmaları kapsamında kimi İşletme Müdürlüklerinde yoğun kapalı kermes meşesi çalılıklarında sürgün seyreltmesi şeklinde odun kömürü üretimine yönelik çalışmaların olduğu bilinmektedir. Bu çalışmalardan biri de Isparta Orman Bölge Müdürlüğü bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Isparta Orman Bölge Müdürlüğü'yle 2017 ve 2018 yıllarında "Araştırılması Talep Edilen Konular" kapsamında yapılan toplantılarda, Enstitü Müdürlüğü' müze iletilen konulardan biri de "Kermes meşeliklerinde yapmış oldukları bu çalışmaların geri kalan bireylerin gelişimi üzerine nasıl bir etkisinin olduğunun tespitine" yönelik olmuştur. Mevcut proje önerisi de bu talep doğrultusunda hazırlanmıştır.

Çalışmaya konu sahalar aynı zamanda otlatma planları doğrultusunda otlatmaya da açılan alanlardır. Ancak yapılan görüşmeler sonucunda kermes meşelikleri çok yoğun olduğundan hayvanların çalılıkların içine giremediği ve etkin bir otlatmanın yapılamadığı anlaşılmıştır. Nitekim yapılan seyreltme çalışmalarının hayvanların da sahanın içine rahat girebilmesine olanak sağladığı, seyreltme sonucu ocaklarda kalan bireylerin de bu otlatmadan etkilenmediği, kesim sonucu meydana gelen yeni

sürgünlerin de hayvanlar için yüksek miktarda taze besin deposu olduğu belirtilmektedir. Öte yandan yapılan çalışmalarla Kermes meşesinin yem değerinin de yüksek olduğu bilinmektedir (Yolcu ve ark. 2014; Tolunay ve ark. 2014). Öte yandan otlatmanın geri kalan bireylerin yeni sürgünlerle rekabetinin azalmasına neden olma durumu da vardır. Bu kapsamda hazırlanan proje önerisinde seyreltmeye ek olarak otlatmanın da bir işlem olarak dahil edilmesinin uygun olacağı öngörülmüştür. Ancak çalışma kapsamında otlatmanın kontrollü bir şekilde yapılabilmesinin (ne kadar sayıda hayvan ve ne kadar süreyle) mümkün olmayacağı ve bu çalışmanın kontrol edilemeyeceği endişesiyle, otlatma yerine ona yakın bir işlem olan sürgün kontrolünün çalışmaya dahil edilmesi uygun görülmüş ve mevcut proje bu doğrultuda hazırlanmıştır.

Proje önerisinde ortaya konulmuş bulunan amaç ve kapsam Orman Genel Müdürlüğü'nün 2017-2021 yıllarını kapsayan Stratejik Plan'ında belirtilen gaye ve hedeflere uygun olarak hazırlanmıştır.

Projenin Uygulama Yerleri:

Isparta Orman Bölge Müdürlüğü,

Eğirdir Orman İşletme Müdürlüğü,

Yalvaç Orman İşletme Şefliği

2020 Yılı Çalışma Raporu:

Projenin kabulüyle birlikte ilgili rapor dönemi içinde projenin arazi çalışmalarına başlanmıştır. Bu kapsamda Isparta Orman Bölge Müdürlüğü, Eğirdir Orman İşletme Müdürlüğü, Yalvaç Orman İşletme Şefliği 414 no.lu bölmede proje amaçlarına uygun bir saha tespit edilmiştir. Mart, Nisan ve Mayıs ayları içinde gerçekleştirilen arazi çalışmaları sonucunda ilgili sahada proje metnine uygun olarak deneme deseni kurulmuştur. Deneme deseninin kurulmasıyla birlikte parsellerde gerekli kesimler gerçekleştirilmiş ve bunu takiben arazi ölçümleri tamamlanmıştır.

Ancak deneme alanlarının bulunduğu bölgede 27 Haziran 2019 tarihinde çıkan orman yangını sonucunda deneme alanının önemli bir bölümü de etkilenmiş ve çalışma kapsamında kullanılamaz hale gelmiştir.

2020 yılı vejetasyon dönemi öncesinde deneme deseni yeniden tesis edilmesi amaçlansa da sahada çalışacak işçi bulunamamıştır.

Yapılan İşler:

Yukarıda belirtildiği üzere ilk yılını tamamlayan proje kapsamında iş – zaman planına uygun bir şekilde deneme deseni kurulmuş, gerekli seyreltme çalışmaları yapılmış ve ilk yıla ait ölçümler tamamlanmıştır. Ancak bölgede çıkan bir orman yangınından deneme de etkilenmiştir. 2020 yılı vejetasyon dönemi öncesinde deneme deseni yeniden tesis edilmesi amaçlansa da sahada çalışacak işçi bulunamamıştır.

Uygulanan Yöntemler:

Arazi örnekleme Rastlantı Blokları Deneme Desenine göre yapılmaktadır.